

Název vzdělávacího materiálu: Rusko a bývalé státy SSSR (Asie)

Autor: Mgr. Martin Kovačka

Předmět: Zeměpis

Ročník: 9.

Tematický celek: Geografie světadílů – Evropa.

Stručný popis aktivity: Zápis a studijní materiál pro přírodní podmínky, historii a socio-ekonomii Ruska, Arménie, Ázerbájdžánu, Gruzie, Kyrgyzstánu, Kazachstánu, Tádžikistánu, Turkmenistánu a Uzbekistánu.

Časová náročnost: 135 min

Metodické poznámky:

Materiál lze rozložit na více částí a použít ve více vyučovacích hodinách.

Materiál sloužící k osvojení a zapamatování učiva.

Materiál lze využít jako zápis po výkladu nebo materiál rozdat žákům před výkladem, během výkladu si žáci v textu podtrhávají a dopisují vlastní poznámky.

Ověření: 21. 5. 2012 (9. A)

Rusko (hl.m. Moskva)

Rozloha: 17 075 000 km²

Obyvatelstvo: 150 000 000

- republika
- velká města: St. Petěrburg, Novosibirsk, ...
- největší země světa (14 časových pásem)

Přírodní podmínky:

- země leží v Evropě, ale většina v Asii – za hranici je považováno pohoří Ural
- země má různé podnebí – směrem k jihu se teploty zvyšují, směrem na východ a sever je chladněji a větší sucho (okolo města Jakutsk jsou největší teplotní rozdíly mezi zimou a létem – až 80°C)
- ostrovy na S – věčný led a sníh
- S pevniny – většinou pokrývá tundra (sob, polární liška)
- od S k J se táhne rozsáhlý pás lesů (tajga (sever) – největší jehličnatý les na světě, směrem k jihu přibývají listnaté stromy)
- J – (na jih od lesů) – stepi (úrodné oblasti), Kaspické moře (největší jezero světa), Kavkaz (pastviny) – nejvyšší hora Ruska – Elbrus (5642 m.n.m.)
- jezero Bajkal – nejhlubší na světě (1620m)

Historie:

- okolo 1200 př.n.l – zde žili lidé pocházející z Balkánského poloostrova
- okolo 800 – přišli na toto území Slované
- 1237 – na dalších 200 let se stává součástí mongolské říše
- v 15. stol. se vlády ujali ruští panovníci – carové
- v 17. až 19. stol. postupně roste nespokojenost s vládou carů
- 19. stol. – Rusko je nejvýznamnější v oblasti literatury, divadla, hudby...
- 1917 – bolševici v čele s Vladimírem Iljičem Leninem zahájili revoluci – car byl zabit, nastoupil komunismus a byl založen Svaz sovětských socialistických republik (SSSR)
- 1929 – 1953 vláda teroru Josefa Stalina – milióny Rusů povražděny nebo skončili v pracovních táborech na Sibiři
- 2. sv. válka – Stalin byl původně domluven s Hitlerem na rozdělení Evropy, po té co Německo napadlo Rusko, přestala dohoda platit, Rusové nakonec osvobodily východoevropské státy, které pak až do roku 1990 byly pod velkým vlivem SSSR (komunismus), ve válce zemřely milióny Rusů
- v 80. letech – se stává prezidentem Michail Gorbačov, který začal se změnami komunistického režimu, které v roce 1990 k rozpadu SSSR a pádu komunismu v celé východní Evropě
- DNES: - velké propojení politiky a bohatých majitelů nalezišť ropy, uhlí...
  - obrovské rozdíly mezi bohatými a chudými lidmi, kterých je většina
  - na území Ruska žije mnoho národů, ale mají třeba jen několik desítek lidí
  - přetrvávají spory s některými národy, které se chtějí oddělit př.Čečensko

Zemědělství:

- v době komunismu přešla půda do rukou státu – vznikly obrovské zemědělské plochy
- dnes je velká část půdy stále v rukou státu, ale existuje i soukromé zemědělství
- podmínky pro rostlinnou výrobu nejsou v Rusku ideální, přesto se jedná o jednu z největších obilnic světa

- obilniny (ječmen, žito, oves, pšenice)
- len, brambory, cukrová řepa, zelenina, ovoce
- těžba dřeva
- rybolov

Těžba:

- obrovské zásoby uhlí, ropy a zemního plynu
- zlato, železná ruda, rudy barevných kovů

Průmysl:

- v době komunismu budování těžkého průmyslu (hutní a strojírenský), obrovských továren
- dnes je nutné velkou část průmyslu modernizovat a přivádět nové soukromé investory
- rozvíjí se lehký spotřebitelský průmysl

+

- v Rusku převládá pravoslavná církev (křesťanství), ale je zde i judaismus a islám
- důležitým dopravním spojením mezi evropskou částí země a dálným východem je železnice – Transsibiřská magistrála (9000km)
- v Rusku přetrvává mnoho tradic lišících se podle regionů

Arménie (hl.m. Jerevan)

Rozloha: 29 800 km²

Obyvatelstvo: 3 800 000

Přírodní podmínky:

- země leží v pohoří Malý Kavkaz
- jezera a prudké řeky

Historie:

- první lidé zde žili pravděpodobně už 6000 př. n. l.
- později bylo území dobyto Římany, Araby a Turky
- na přelomu 19. a 20. stol. zmasakrovali Turci více jak půl milionu Arménů
- pronásledování Arménů má za důsledek, že dnes žijí Arméni, kteří odešli ze země po celém světě
- do roku 1991 – součást SSSR
- DNES: stále přetrvávají spory s Azerbajdžánem o území Náhorního Karabachu, arménský jazyk a abeceda se nepodobají žádnému jinému na světě

Hospodářství:

- chov ovcí a dobytka
- pěstování ovoce a zeleniny
- měď

Ázerbajdžán (hl.m. Baku)

Rozloha: 86 000 km²

Obyvatelstvo: 7 400 000

Přírodní podmínky:

- pohoří Kavkaz
- V – Kaspické moře

Historie:

- Ázerbajdžánci jsou potomci Turkotatarů a Peršanů
- od 19. stol. do 1991 – součást SSSR (industrializace)
- DNES: stále přetrvávají spory s Arménií o území Náhorního Karabachu

Hospodářství:

- obrovské zásoby ropy a zemního plynu
- ovoce, tabák, čaj
- chov koz a skotu

Gruzie (hl.m. Tbilisi)

Rozloha: 69 700 km²

Obyvatelstvo: 5 500 000

Přírodní podmínky:

- velkou část země pokrývají zalesněná pohoří (na vrcholcích leží sníh celý rok)
- u Černého moře se nachází pastviny a úrodná půda

Historie:

- Gruzii postupně ovládali Řekové, Římané, Peršané, Arabové a Turci
- 19. stol. se Gruzie stala součástí ruské říše
- 1936 – 1991 součást SSSR (z Gruzie pocházel Stalin)
- DNES: dodnes spory s Ruskem o Abcházii a Jižní Osetii, Gruzie má vlastní jazyk, ale i abecedu, většina obyvatel jsou křesťané

Hospodářství:

- citrusy, čaj, tabák
- u Černého moře je velký potenciál pro rozvoj cestovního ruchu

Kyrgyzstán (hl.m. Biškek)

Rozloha: 198 500 km²

Obyvatelstvo: 4 530 000

Přírodní podmínky:

- hornatá země
- velmi kruté zimy

Historie:

- v 6. až 12. stol. příchod turkotatarských kmenů
- během staletí se vystřídal mongolská i čínská nadvláda
- 70. letech 20. stol. ovládli zemi Rusové
- ve 20. stol. do roku 1991 – součást SSSR

Hospodářství:

- tradiční kočovné pastevectví – některé obyvatelstvo žije do dnes v jurtách (ovce, kozy)
- pěstování bavlny a tabáku

Kazachstán (hl.m. Astana)

Rozloha: 2 717 300 km²

Obyvatelstvo: 17 000 000

Přírodní podmínky:

- Z – Kaspické moře, V – pohoří Altaj
- S – úrodné stepi, J – pouště
- kruté zimy, dlouhá a horká léta

Historie:

- dnešní Kazaši jsou potomky turkotatarských a mongolských nájezdníků, kteří se živili jako kočovní pasteveci
- na konci 19. stol. dobyli Kazachstán Rusové – tradiční způsob života se začal měnit (pastviny byly osety pšenicí, začala těžba železa a olova)
- v době nadvlády SSSR – industrializace (zprůmyslnění)
- 1991 - nezávislost
- DNES: mnoho lidí na venkově stále žije bez elektřiny a tekoucí vody z vodovodu, hlavním náboženstvím je islám

Hospodářství:

- stále přetrvává tradiční kočovné pastevectví (ovce, koně, velbloudi)
- průmysl a intenzivní zemědělství v době SSSR přinesl znečištění ovzduší a půdy
- objev ropy v Kaspickém moři přinesl značné bohatství
- těžba železné rudy a olova
- zemědělství – obilí
- nachází se zde ruské středisko pro startování raket do vesmíru – Bajkonur

Tádžikistán (hl.m. Dušanbe)

Rozloha: 143 100 km²

Obyvatelstvo: 5 700 000

Přírodní podmínky:

- hornatá země s častými zemětřeseními
- pohoří Pamír (na východě) – některé oblasti jsou kvůli sněhu půl roku nepřístupné
- v údolích řek – úrodná půda, žije zde většina obyvatel, horká a dlouhá léta

Historie:

- Tádžikové jsou potomci Peršanů
- celou historii je země vystavena cizím nájezdům
- 7. stol. Arabové přinesli Islám

- ve 20. stol. do roku 1991 – součást SSSR

Hospodářství:

- hlavním zdrojem příjmů je zemědělství – bavlna, chov dobytka na pastvinách, ovoce, zelenina
- potravinářský průmysl

Turkmenistán (hl.m. Ašchabat)

Rozloha: 488 100 km²

Obyvatelstvo: 4 500 000

Přírodní podmínky:

- většinu území pokrývá poušť (např. Karakum)
- J a JV je osídlen, zbytek země velmi řídké

Historie:

- 900 – se zde usídlili turkotatarské kmeny, které ovládali tuto oblast až do 19. stol.
- v 70. letech 19. stol. – dobyli Turkmenistán Rusové
- 1924 – 1991 – součást SSSR

DNES: hlavní náboženství je islám, objev ropy a zemního plynu pomohl ke zlepšení životní úrovně obyvatelstva

Hospodářství:

- pěstování bavlny → výroba koberců
- chov ovcí a koní
- chov bource morušového → hedvábí

Uzbekistán (hl.m. Taškent)

Rozloha: 447 400 km²

Obyvatelstvo: 21 700 000

Přírodní podmínky:

- většinu území pokrývají zvlněné planiny a neúrodná poušť (např. Kyzylkum)
- řeky přivádějí vodu z pohoří Tchien-šan do hustě osídleného údolí na východě

Historie:

- Uzbekistán leží na starobylé „hedvábné stezce“ vedoucí z Číny do Říma
- až do 15. stol. leželo toto území na důležité obchodní trase
- 300 př. n. l. – území dobyto Řeky
- po roce 600 – Arabové – přinesli islám
- 13. stol. – Mongolové
- 19. stol. – Rusové
- ve 20. stol. do roku 1991 – součást SSSR

Hospodářství:

- přetrvává tradiční kočovné pastevectví
- bavlna – mnoho původní pastvin přeměněno v době SSSR na bavlníkové plantáže
- chemický a strojírenský průmysl

